

Jacques Lambinon (1936-2015) en de *Nouvelle Flore de la Belgique*. Een terugblik

Filip VERLOOVE

Agentschap Plantentuin Meise, Nieuwelaan 38, B-1860 Meise, België
[filip.verloove@botanicgardenmeise.be]

Op 14 november 2015 overleed Jacques Lambinon in Luik. In deze korte bijdrage breng ik hulde aan de persoon die, als de bezielende auteur van de *Nouvelle Flore de la Belgique* / *Flora van België*, gedurende tientallen jaren een centrale rol heeft gespeeld in de Belgische floristiek. Een blik op zijn publicatielijst geeft onmiddellijk aan dat Lambinon van in het prille begin van zijn carrière een erg ruim interesseveld had: zijn eerste publicaties behandelden zowel taxonomische als nomenclatorische aspecten van vaatplanten, mossen, korstmossen en fungi en dit net zo goed voor de Europese als de Centraal-Afrikaanse flora en voor inheemse zowel als niet-inheemse planten. Daarnaast publiceerde hij ook over plantengallen en later ook enkele artikels over natuurbehoud. In deze bijdrage richt ik me uitsluitend op zijn activiteiten die verband hielden met de *Nouvelle Flore* en de ‘Société pour l’Echange des Plantes Vasculaires de l’Europe et du Bassin Méditerranéen’. Een meer uitgebreid in memoriam en een biografie, met aandacht voor alle aspecten van de rijk gevulde carrière van Jacques Lambinon, worden gepubliceerd in *Natura Mosana* (Fabri 2016).

In 1967 publiceerde de uitgeverij Desoer in Luik de *Flore de la Belgique, du Nord de la France et des Régions voisines* (De Langhe *et al.* 1967). Deze Flora was een initiatief van William Mullenders, professor aan de Universiteit van Leuven. Jacques Lambinon, toen 31 jaar en assistent aan de Universiteit van Luik, maakte deel uit van de auteursploeg, samen met Joseph-Edgard De Langhe, Léon Delvosalle, Jacques Duvigneaud, André Lawalrée, Constant Vanden Berghen en William Mullenders zelf. De individuele inbreng van al deze auteurs was wellicht min of meer gelijklopend, reden waarom ze op de titelpagina alfabetisch werden opgelijst. De rol van Mullenders zelf was vermoedelijk geringer, eerder die van de wat oudere

professor die, op basis van zijn autoriteit, de zaken – ook in verband met taxonomische aspecten – volgens zijn inzichten geregeld wilde zien. Het belang van deze nieuwe Flora voor de toenmalige Belgische floristiek mag niet onderschat worden: sinds het verschijnen van de *Nouveau Manuel de la Flore de Belgique et des régions limitrophes* van Jules Goffart (Goffart 1934, 1941, 1945) was er immers al geruime tijd geen geactualiseerde veldflora meer verkrijgbaar (Léonard 1968).

Amper zes jaar later, in 1973, werd door grotendeels dezelfde auteursploeg (Joseph-Edgard De Langhe, Léon Delvosalle, Jacques Duvigneaud, Jacques Lambinon en Constant Vanden Berghen) een nieuwe Flora uitgebracht, de *Nouvelle Flore de la Belgique, du Grand-Duché de Luxembourg, du Nord de la France et des Régions voisines* (De Langhe *et al.* 1973). Opmerkelijk was dat, alhoewel de Flora in veel opzichten duidelijk gebaseerd was op De Langhe *et al.* (1967), de auteurs deze uitgave als ‘nieuw’ kwalificeerden. Als een gevolg van “d’importantes divergences de vues (...) entre les auteurs” (Saintenoy-Simon 2010), behoorde Mullenders niet langer tot de groep van auteurs. Het was bekend dat deze laatste weinig tegenspraak duldde; volgens Bamps (2009) had hij “un caractère parfois difficile, ne supportant aucune contradiction”. Jacques Lambinon was al van bij de eerste editie van de *Nouvelle Flore* de drijvende kracht achter de schermen voor wat betreft taxonomische visies en inzichten, maar wellicht strookten zijn meningen op te veel punten niet helemaal – of eerder helemaal niet? – met die van Mullenders. De andere auteurs brachten essentiële informatie aan over domeinen waarin Lambinon zelf minder sterk was, bv. met betrekking tot verspreidingsgegevens (Delvosalle, Duvigneaud, De Langhe) en ecologie en standplaatsgegevens (Vanden Berghen, Duvigneaud, De Lang-

he). Van de mede-auteurs waren Duvigneaud en Delvosalle ongetwijfeld de belangrijkste omwille van hun grote veldervaring. Eveneens ‘nieuw’ was dat de auteursploeg de hulp inriep van medewerkers om specifieke ‘moeilijke’ groepen te behandelen, zoals Paul Auquier (voor het genus *Festuca*), Herman Vannerom (*Rubus*) en Jean Lebeau (*Mentha*), en later ook Daniel Geerinck (houtachtige gewassen), René Schumacker (wolfsklauwen), Renée D’hose (*Potamogeton*) en anderen. Opmerkelijk was dat deze nieuwe Flora niet langer werd uitgegeven door een commerciële uitgever, maar voor het eerst door de Nationale Plantentuin van België (nu Agentschap Plantentuin Meise). Als een gevolg van het grote succes, volgde vijf jaar later reeds een tweede editie (De Langhe *et al.* 1978).

Hoewel de volgorde van de auteurs ongewijzigd bleef, werd steeds duidelijker dat Jacques Lambinon wel degelijk de ware voortrekker van de *Nouvelle Flore* was. De artikels die geregeld naar aanleiding van het verschijnen van een nieuwe editie gepubliceerd werden in *Lejeunia* en *Dumortiera* – steeds met een overzicht van taxonomische, nomenclaturale en chorologische wijzigingen ten opzichte van de vorige editie, te beginnen met Lambinon & Duvigneaud (1980) – werden bijna zonder uitzondering door hem alleen of met hem als hoofdauteur gepubliceerd (zie Lambinon *et al.* 2014 voor een volledig overzicht). In de loop van de jaren verschenen met een zekere regelmaat nieuwe, meestal grondig herwerkte edities van de *Nouvelle Flore* en in 1983 voor het eerst ook een Nederlandstalige uitgave (De Langhe *et al.* 1983). Het belang van de door zijn mede-auteurs aangeleverde verspreidings- en habitatgegevens nam af na het verschijnen van de verspreidingsatlassen van de Belgische flora (van Rompaey & Delvosalle 1972, 1978, 1979). Meer en meer nam daardoor na verloop van tijd de invloed en het aandeel van Lambinon zelf toe, tot de *Nouvelle Flore* de facto bijna helemaal een solo-product was geworden. Het feit dat De Langhe, omwille van de alfabetische ordening van de auteurs, als eerste genoemd bleef worden, was Lambinon dan ook in toenemende mate een doorn in het oog. Iedereen, toch zeker in Vlaanderen, sprak immers van de ‘Flora van De Langhe’¹. Pas in 1992, toen De Langhe al 85 jaar was en nog nauwelijks actief, werd dit aangepast en fungeerde Lambinon voor het eerst als eerste auteur van ‘zijn’ Flora (Lambinon *et al.* 1992). Sindsdien nam het aantal hoofdauteurs geleidelijk af; bij de vijfde Fransstalige editie (Lambinon *et al.* 2004) bleven naast Lambinon nog slechts Delvosalle en Duvigneaud over; zowel De Langhe als Vanden Berghen waren ondertussen overleden. Tijdens de voorbereiding van de zesde en laatste editie (Lambinon & Verloove 2012) stierven ook Duvigneaud en Delvosalle en bleef van de oorspronkelijke ploeg alleen Lambinon zelf over.

¹ De *Nouvelle Flore* werd in de zuidelijke landsheft steeds de ‘Flora bleue’ genoemd, verwijzend naar de blauwe kaft van de Franstalige edities, terwijl in Vlaanderen de omschrijving ‘de rode Flora’ voor de Nederlandstalige editie altijd moest concurreren met ‘de Flora van De Langhe’.

Dat de *Nouvelle Flore* een zo lange geschiedenis gekend heeft en dat alle opeenvolgende edities telkens als verbeteringen konden beschouwd worden, is zonder de minste twijfel toe te schrijven aan de werkkraft, het organisatievermogen, de gedrevenheid, de nauwgezetheid en het taxonomisch talent van Lambinon. Haast legendarisch was zijn steekkaartensysteem waarin elke wijziging, toevoeging of correctie – hoe miniem ook – meticuleus werd geregistreerd. Daardoor is voor elke aanpassing die in de loop der jaren in de opeenvolgende edities van de Belgische Flora werd doorgevoerd (een tweeduizendtal in totaal) een corresponderende fiche beschikbaar waarin de reden voor de aanpassing – vaak erg omstandig – wordt gemotiveerd. Deze rijke documentatie is ondertussen, samen met andere documenten met betrekking tot de Belgische floristiek uit zijn nalatenschap, geschonken aan Plantentuin Meise.

Jacques Lambinon heeft ook buiten de landsgrenzen zijn stempel gedrukt op de floristiek in Europa en zelfs daarbuiten. Tijdens zijn talloze reizen maakte hij grote hoeveelheden plantencollecties, telkens van taxonomisch interessante of kritische taxa. Deze collecties worden bewaard in het herbarium van Universiteit de Liège (LG), maar duplicaten zitten verspreid in diverse andere relevante herbaria, ook het herbarium van Plantentuin Meise (BR). Het vermelden waard wat dat betreft is zijn engagement met betrekking tot de ‘Société pour l’Echange des Plantes Vasculaires de l’Europe et du Bassin Méditerranéen’, voordien de ‘Société Française pour l’Echange des Plantes Vasculaires’. Binnen een uitgebreid netwerk van meerdere tientallen botanische instituten, universiteiten, plantentuinen, enz. werden op gezette tijdstippen (meestal jaarlijks of tweejaarlijks) collecties van interessante soorten (zogenaamde ‘centuries’) uitgewisseld. De aparte collecties werden becommentarieerd en – indien nodig – na herterminatie voorzien van een etiket met de correcte naam. De praktische organisatie van het controleren, annoteren en rondsturen van die herbariumcollecties was een echt monnikenwerk. In 1981, na het plotse overlijden van Paul Auquier, die tot dan het secretariaat had waargenomen, nam Jacques Lambinon die taak over. Hij zou dit werk uiteindelijk gedurende 20 jaar op zich nemen, tot in 2001, toen het allerlaatste nummer van het *Bulletin* (Supplément au n° 28) werd gepubliceerd. Bij gebrek aan opvolging kwam op die manier een einde aan een tijdperk. Net geen 20.000 specimen werden in de loop der jaren rondgestuurd, bijna zonder uitzondering allemaal erg interessante collecties van slecht gekende of complexe taxa.

Zelf leerde ik Jacques Lambinon pas op latere leeftijd kennen, aanvankelijk op gemeenschappelijke excursies in Limburg, samen met Cécile Nagels en Leo Andriessen. Wanneer ik tussen 2003 en 2006, in het kader van het onderzoeksproject INPLANBEL (Invasive Plants in Belgium), de niet-inheemse vaatplantenflora van België catalogeerde op basis van een revisie van de belangrijkste Belgische herbaria, werkte ik zeer nauw met hem samen. Hij deelde met zichtbaar plezier zijn enorme kennis en

was, door zijn hulp bij het determineren van kritisch materiaal, van onschatbare waarde bij het tot stand komen van de *Catalogue of neophytes in Belgium (1800-2005)* (Verloove 2006). In de daaropvolgende jaren werd onze samenwerking onverminderd verder gezet, zowel in het herbarium als op het terrein. Talloos zijn de excursies die we samen maakten, in grote delen van het land, telkens planten verzamelend die relevant konden zijn voor het onderzoek aan de Belgische flora. Het was voor mij een grote eer om in 2012, als mede-auteur, de zesde editie van de *Nouvelle Flore* te mogen publiceren, de laatste waaraan Jacques Lambinon heeft meegewerkt (Lambinon & Verloove 2012).

Dankwoord. – Leo Vanhecke en Ivan Hoste worden bedankt voor hun hulp bij het tot stand komen van dit artikel.

Literatuur

- Bamps P. (2009) – In memoriam: William Mullenders (1913–2009). *Systematics and Geography of Plants* 79(2): 251-254.
- De Langhe J.-E., Delvosalle L., Duvigneaud J., Lambinon J., Lawalrée A., Mullenders W. & Vanden Berghen C. (1967) – Flore de la Belgique, du Nord de la France et des Régions voisines. Liège, Editions Desoer, XLIV + 749 p., 624 + 14 fig., 1 carte h.t.
- De Langhe J.-E., Delvosalle L., Duvigneaud J., Lambinon J. & Vanden Berghen C. (1973) – Nouvelle Flore de la Belgique, du Grand-Duché de Luxembourg, du Nord de la France et des Régions voisines (Ptéridophytes et Spermatophytes), [Première édition], Bruxelles, Jardin botanique national de Belgique, XCVII + 824 p., 937 + 15 fig., 1 carte et 20 pl. coul. h.t.
- De Langhe J.-E., Delvosalle L., Duvigneaud J., Lambinon J. & Vanden Berghen C. (1978) – Nouvelle Flore de la Belgique, du Grand-Duché de Luxembourg, du Nord de la France et des Régions voisines (Ptéridophytes et Spermatophytes), Deuxième édition, Meise, Jardin botanique national de Belgique, CV + 900 p., 1249 + 16 fig., 1 carte h.t.
- De Langhe J.-E., Delvosalle L., Duvigneaud J., Lambinon J. & Vanden Berghen C. (1983) – Flora van België, het Groot-hertogdom Luxemburg, Noord-Frankrijk en de aangrenzende gebieden (Pteridofyten en Spermatofyten), [Eerste druk], Meise, Nationale Plantentuin van België, CIV + 972 p., 1441 + 16 fig., 1 kaart als buitentekstill., 1 blad ‘Aanvullingen en verbeteringen’.
- Fabri R. (2016) – In memoriam: Jacques Lambinon (1936-2015). *Natura Mosana* (in voorbereiding).
- Goffart J. (1934) – Nouveau Manuel de la Flore de Belgique et des régions limitrophes. Liège, Editions Desoer, 483 p., 38 pl.
- Goffart J. (1941) – Nouveau Manuel de la Flore de Belgique et des régions limitrophes. 2ième édition. Liège, Editions Desoer, 487 p., 39 pl.
- Goffart J. (1945) – Nouveau Manuel de la Flore de Belgique et des régions limitrophes. 3ième édition. Liège, Editions Desoer, 525 p.
- Lambinon J., De Langhe J.-E., Delvosalle L., Duvigneaud J. (1992) – Nouvelle Flore de la Belgique, du Grand-Duché de Luxembourg, du Nord de la France et des Régions voisines (Ptéridophytes et Spermatophytes), Quatrième édition, Meise, Jardin botanique national de Belgique, CXX + 1092 p., 1474 + 16 fig., 1 carte h.t.
- Lambinon J., Delvosalle L. & Duvigneaud J. (2004) – Nouvelle Flore de la Belgique, du Grand-Duché de Luxembourg, du Nord de la France et des Régions voisines (Ptéridophytes et Spermatophytes), Cinquième édition, Meise, Jardin botanique national de Belgique, CXXX + 1170 p., 1511 + 16 fig., 1 carte.
- Lambinon J. & Duvigneaud J. (1980) – Remarques nomenclaturales à propos de la deuxième édition de la « Nouvelle Flore » de la Belgique et des régions voisines. *Lejeunia* NS 101 : 1-56.
- Lambinon J. & Verloove F. (2012) – Nouvelle Flore de la Belgique, du Grand-Duché de Luxembourg, du Nord de la France et des Régions voisines (Ptéridophytes et Spermatophytes), Sixième édition, Meise, Jardin botanique national de Belgique, CXXXIX + 1195 p., 1511 + 16 fig., 1 carte.
- Lambinon J., Verloove F. & Hoste I. (2014) – La sixième édition de la Nouvelle Flore de la Belgique et des régions voisines : la fin d’un long chapitre. *Dumortiera* 104 : 3-6.
- Léonard J. (1968) – Comptes rendus d’ouvrages. J.-E. De Langhe, L. Delvosalle, J. Duvigneaud, J. Lambinon, A. Lawalrée, W. Mullenders et C. Vanden Berghen : Flore de la Belgique, du Nord de la France et des régions voisines rédigée à l’initiative de W. Mullenders. *Bull. Soc. roy. Bot. Belg.* 101 : 345-347.
- Saintenoy-Simon J. (2010) – William Mullenders et la Flore de Belgique. *Adoxa* 65-66 : 47-48.
- Van Rompaey E. & Delvosalle L. (1972) – Atlas de la flore belge et luxembourgeoise. Ptéridophytes et Spermatophytes. Meise, Jardin Botanique National de Belgique, 1530 cartes.
- Van Rompaey E. & Delvosalle L. (1978) – Atlas de la flore belge et luxembourgeoise. Ptéridophytes et Spermatophytes. Commentaires. Meise, Jardin Botanique National de Belgique, 116 p.
- Van Rompaey E. & Delvosalle L. (1979) – Atlas de la flore belge et luxembourgeoise. Ptéridophytes et Spermatophytes (2ième éd.). Meise, Jardin Botanique National de Belgique, 1542 cartes.
- Verloove F. (2006) – Catalogue of neophytes in Belgium (1800-2005). Meise, National Botanic Garden of Belgium. [*Scripta Botanica Belgica* 39: 89 p.]